
Razvoj djeteta od druge do treće godine života

Motorički razvoj

Od rođenja pa do navršene treće godine života mozak prolazi iznimno brz rast i razvoj. Motorički razvoj usko je povezan s razvojem mozga. Kognitivni razvoj djeteta je ono što "tjera" njegov motorički razvoj. Neuromotorički razvoj odvija se kroz interakciju između živčanog i lokomotornog sustava. Mladi mozak se razvija jako brzo. U ovom razdoblju mozak doseže 80 % volumena kakvog će imati u odrasloj dobi. Pod utjecajem vanjskih čimbenika (stimulacije), u međudjelovanju s nasljeđem, stanice mozga se umnažaju, premještaju na konačna odredišta, određuje se njihova zadaća i međusobno se povezuju gustom mrežom poveznica – moždanih puteva. Nama vidljivi odraz ovih zbivanja su promjene koje zapažamo u finoj i gruboj motorici, komunikacijskim sposobnostima, emocionalnom razvoju, ponašanju, učenju, pamćenju i spavanju.

Djeca se u dobi od 1 -6 godina nalaze u periodu temeljnih obrazaca. To je doba zrelo za polaganje temelja motoričkih uzoraka u mozgu i zbog toga je u zadanom periodu osobito važno da djeca u svojoj motoričkoj memoriji zapišu što veći broj motoričkih uzoraka kretanja. U toj dobi djeca moraju steći najviše iskustava, treba im što više stimulacija. Postoje mnogi faktori koji utječu na brzinu i širinu stjecanja motoričkih zadataka. S druge strane, moramo znati što djeca u toj dobi mogu napraviti i što očekivati od njih. Ako stimulacija u tim godinama izostane, dijete neće u potpunosti aktualizirati tu sposobnost u budućnosti.

Karakteristike:

- usavršava se kontrola stajanja, hodanja i radnji koje se izvode rukama;
- sposobno je mijenjati smjer u hodu i trčanju;
- dobro koordinira pokrete ruku i nogu;
- rado igra razne igre ravnoteže;
- pokušava stajati na jednoj nozi (oko 30mj);
- hoda na vršcima prstiju, stupa;
- vješto hoda unatrag, postrance, po suženoj površini;
- pokušava stajati na jednoj nozi (oko 30.mj.) može skočiti s obje noge u mjestu;
- trči skladnije i spretnije, zaobilazi prepreke;
- sigurnije se zaustavlja (sa tri godine može se naglo zaustaviti i promijeniti pravac kretanja);
- gradi mostić od 3 kocke(30mj);
- samostalno obuva papuče, ne razlikujući desnu i lijevu (do 30mj);

- penje se stepenicama izmjenjujući noge;
- silazi pridružujući ih i držeći se za ogradu;
- usavršava se hvatanje prstima i palcem;
- savija papir u dva dijela;
- baca predmete u određenom smjeru;
- nosi vodu u čaši i ne proljeva;
- sa žlice mu se rjeđe proljeva tekuća hrana, može koristiti viljušku;
- povlači kontrolirane pokrete olovkom (okomito, vodoravni, točkasto, sitnije šare);
- precrtava krug (3g); stavlja 8 kocaka jednu na drugu(3g);
- odijeva jednostavnije odjevne predmete;
- spušta se niz kosinu;
- na glazbu reagira njihanjem i savijanjem koljena;
- kod većine djece vidljiva je dominantna upotreba desne ili lijeve ruke.
-

POTICANJE MOTORIČKOG RAZVOJA DJECE DO 3 GODINE

Dječja mašta u ovoj dobi je vrlo bujna. Razvoj mašte treba iskoristiti kao glavni element u tjelesnom vježbanju s djecom. Djeca se svaki dan kroz igru pretvaraju u super heroje i crtane junake koji trče, skaču, lete. Tjelesno vježbanje mlađe dobne skupine se razlikuje od treninga starije dobne skupine po tome što se njihovo tjelesno vježbanje provodi kao jedna velika priča. Priča kreće već u raznim igricama gdje se oni pretvaraju u "miševe", "ptice", "konje", "Spidermane". Rad s djecom u toj dobi iziskuje također vrlo bujnu maštu te u igrama spuštanje na njihov nivo razmišljanja. Vježbe se također provode kroz uživljavanje u uloge "vjetra", "miksera", "aviona", "brodova", "dizalica". Kroz poligon se djeca suočavaju s kaktusima, opasnim zmijama, klimavim mostovima, vatrenim obročima i naravno elementima određenog sporta koji su prilagođeni njihovim motoričkim i fiziološkim sposobnostima. U tjelesno vježbanje važno je uključiti i ples uz glazbu te razne kretnje uz pjesmice. Raznim igrama potiče se i usvajanje bacanja loptice te udarca lopte nogom (sakupljanje loptica i ubacivanje u košaru). Različite utrke (puzanjem, četveronoške, hodanje unatrag), hodanje po nestabilnim površinama potiču djetetov razvoj ravnoteže. Trčanje se potiče raznim vrstama hoda (žirafe, pingvini), trčanjem po ravnoj podlozi, trčanje u ograničenom prostoru, trčanjem za određenim predmetima. U ovoj dobi moguće je utjecati i na usvajanje manipulacije rekvizitima što se postiže stvaranjem olakšanih uvjeta za djecu kao što su udarac viseće lopte, udarac velike lopte, davanjem reketa većih površina. Razne životinje i životinjska kretanja vrlo su dobar element za poticanje poskoka i skokova ("zeko skače po livadi", "hvata leptira", "žaba skače od lopoča do lopoča", "preskok zamišljenog potoka"). Usvajanje hvatanja lopte postiže se tako da dijete hvata i baca veliku loptu iz kotrljanja ili bacanja. U početku se lopta samo prenosi djetetu u ruke a kasnije se postepeno udaljava ili se lopta baca više u zrak. Poticanje razvoja fine motorike postiže se tako da dijete pomiče i manipulira manjim predmetima, npr. igračke s tipkama koje se stišću i okreću, protresti i bacati kockice, stavljanje novčića u kasicu, modeliranje plastelinom, slaganje tornjeva od kockica, crtanje prstima, prenašanje malih igračaka žlicom, sortiranje sjemenki.

Spoznajni razvoj

Karakteristike:

- Dijete napreduje u praktičnom mišljenju- rješava male praktične probleme, što je najočitije u uporabi oruđa;
- povećava se istraživačko ponašanje djeteta (rastavlja predmete, sve želi opipati, sastaviti- ispituje koliko kocaka ili posudica može staviti jednu u drugu, koliko igračaka stane u kutiju i sl.);
- zna o predmetu onoliko koliko ga je upotrebljavalo; može govoriti o onome što se ranije dogodilo;
- prepoznaje predmet ili životinju na temelju jednog pokazanog dijela;
- sastavlja cjelinu slike od 2 do 3 dijela;
- razumije pojam jednoga, razlikuje jedan od mnogo, na zahtjev ispravno pruža jedan predmet (2 g), pruža dva predmeta (3g);
- razlikuje boje, ali ih ne imenuje točno (pronalazi istu boju koja mu se pokaže);
- razvija se pamćenje – sa 2 godine može ponoviti dva broja, rečenicu od 3-4 riječi;
- razvija se sposobnost grupiranja predmeta na temelju opažanja jedne osobine (boje, oblika, veličine);
- počinje shvaćati prostorne i vremenske odnose, zna da se različite stvari rade u različitim dijelovima dana;
- razvija živopisnu maštu

Za poticanje optimalnog razvoja djeteta, važno je osigurati osjećaj nezavisnosti i samostalnosti:

- osigurati aktivnosti u kojima dijete vidi rezultat svog djelovanja i doživljava vlastitu sposobnost i kompetentnost
- osigurati blizinu odraslog da se spriječe neugodne posljedice istraživanja, ozljede, neuspjeha
- odrasli ne mora biti stalno u interakciji s djetetom, ali mora biti prisutan tako da dijete može dobiti komentar, potporu, pažnju ako je traži
- izbjegavati bilo kakvo posramljivanje, kritiziranje djeteta

Socio-emocionalni razvoj

Ovo je za dijete vrlo važno doba u emocionalnom razvoju. Ono počinje osjećati i ispoljavati vrlo snažne emocije poput – ljutnje, krivnje, srama, sebičnosti, uzbuđenja. Djeca koja se po prvi puta nađu preplavljena tako snažnim emocijama ne uspijevaju i ne znaju kako ih proraditi pa su zato i česta stanja tzv. *temper tantruma* – kada dijete jako plače, baca se po podu, teško se smiruje. Vrhunac takvog nestabilnog ponašanja javlja se u dobi od 2 i pol godine. Dijete postaje prilično kruto i nefleksibilno, zahtjevno, emocije su mu burne, izrazito je neodlučno; sve mora biti kako ono hoće i nikako drugačije, a istodobno hoće i ovo i ono. U konfliktu je sa sobom i svojom okolinom. To je tzv. kriza treće godine, doba prkosa i otpora. Dijete se počinje opirati odraslima da sve rade umjesto njega i počinje izražavati želju da nešto učini samo. To je doba stjecanja prve autonomije.

Ovo zna biti i vrlo strašljivo razdoblje za dijete. Još nema dovoljno iskustva da bi razlikovalo zamišljeni od realnoga svijeta i ono vjeruje da sve što vidi uistinu i postoji. Može se odjednom početi bojati maski, crteža u knjigama, likova iz crtica ili pak igračaka zastrašujućeg izgleda. U glavi vašeg djeteta sve je živo. Ako stavite strašnu masku, ono će pomisliti da ste postali to biće. Ukoliko zamisli da mu je čudovište ispod kreveta, ono vjeruje da je to istina.

Može se prestrašiti i kada ga napuštate, zbog toga što razumije opasnost, ali ne razumije da se uvijek vraćate. Može se jako uplašiti kad oстане samo ili s ljudima koje ne poznaje dovoljno. U ovom razdoblju djetetu treba mnogo umirivanja i podrške. Ono mora znati da razumijete i poštujuete njegove osjećaje te da se brinete o njegovoj sigurnosti.

Još jedan od znakova razvoja jest nagla pojava sramežljivosti. Čak se i djeca koja su prije bila vrlo otvorena mogu početi drugačije ponašati u ovom razdoblju. Odjednom se dijete može sramiti pred strancima. To ukazuje na porast razumijevanja odnosa. Ovo novo ponašanje nije nepristojnost ili odbijanje. To je inteligentan odgovor na situaciju. Vaše dijete razumije opasnosti i razlikuje strance od ljudi koje poznaje. Još jedna razvojna pojava koja brine roditelje jest iznenadno djetetovo odbijanje da ga uzmu na ruke vaši prijatelji i rođaci. Kada se to dogodi, dijete nije nepristojno; ono samo želi kontrolu nad cijelim svojim tijelom. Želi samo odlučiti tko ga smije dodirnuti.

Ovo je važan razvojni trenutak. Da bismo djecu naučili kako očuvati sigurnost i privatnost tijela, prvo moramo poštivati njihovo pravo na kontrolu vlastitoga tijela. Za roditelje je najvažnija zadaća u ovom razdoblju poštivati osjećaje svojeg djeteta. Učimo djecu da poštuju tuđe osjećaje tako da mi poštujuemo njihove. Kada djeca vjeruju da će njihovi roditelji poštivati njihove osjećaje, pokazuju više povjerenja jer se osjećaju sigurno.

Poštivati djetetove osjećaje podrazumijeva:

- pomoći mu da izrazi svoje osjećaje riječima,
- reći mu da se i sami ponekad tako osjećamo,
- da ga ne posramljujemo i ne sramotimo,
- da ga ne kažnjavamo zato jer se nečeg boji.

Karakteristike:

- Strah od odvajanja i nepoznatih osoba smanjuje se oko druge godine, ali se ponovo javlja oko 2,5 godine;
- emocionalna vezanost pokazuje se u potrebi da odrasli bude prisutan, da prati ono što dijete radi;
- ljubomora je u ovoj dobi također oblik vezanosti;
- od druge godine dijete potpuno iz okoline izdvaja vlastito „ja“; ulazi u razdoblje uspostavljanja nezavisnosti i potvrđivanja svoga „ja“, ispoljava prkos, negativizam, često namjerno krši zabrane – sve ove pojave su normalne i poznate kao „kriza treće godine“;
- dijete nema postojan osjećaj krivnje, nego se on javlja na reakcije odrasle osobe (to se odnosi i na štetu nanесenu drugom djetetu);
- glavni mehanizam učenja izražavanja emocija je imitacija odraslih osoba;
- dijete ove dobi često odbija socijalne norme i zahtjeve odraslog;
- interakcije među djecom su češće, premda i dalje usputne i kratkotrajne;
- voli djecu, ali se često prema njima ponaša kao da su predmet, gurne ih, udari;
- povremeno se javljaju prve suparničke interakcije;
- sukobi među djecom su najčešći zbog igračaka, određenog mjesta u sobi, želje za pridobivanjem simpatija odraslog, ljubomore.

Razvoj govora

Treća godina je jedno od najznačajnijih razdoblja za razvoj govora. Javlja se početna sposobnost razumijevanja govornih izraza bez oslanjanja na konkretnu situaciju; naglo se povećava rječnik djeteta, ali su velike individualne razlike; rječnik se razvija i kvalitativno: verbalno izražava osjećaje, želje, probleme; mehanički broji (bez pokazivanja); napamet ponavlja kratke stihove, brojalice; prepoznaje pjesmu koju voli i pjevuši ju; voli ponavljanje istih priča; postavlja pitanja „Što je to?“, „Tko je to?“, „Gdje je?“, „Čije je?“, „Zašto?“; pokazuje i imenuje dijelove tijela; imenuje vlastiti crtež; razgovara samo sa sobom ili s lutkama; voli razgovarati telefonom; uživa u imenovanju tuđih stvari govoreći kome pripadaju; dijete je sposobno ispričati neku priču ili doživljaj bez oslonca u neposrednoj aktivnosti (o onome što je odsutno ili se zbilo u prošlosti); govor se pojavljuje kao oslonac za mišljenje ili pamćenje; upotrebljava izraze od 3 do 4 riječi s pravilnim slaganjem u rodu, broju i padežu (potkraj ovoga razdoblja).

Artikulacija

- do kraja treće godine dijete ispravno izgovara sve samoglasnike i od 10 do 15 suglasnika: p, b, m, n, j, t, d, k, g, v, h, l, f
- u izgovoru još ima dosta pogreška, češće u riječima ispušta suglasnike koji su mu teži za izgovor ili ih zamjenjuje sličnima, ili ih izgovara iskrivljeno
- pojava leksičkih dislalija, npr. dijete za Zagreb kaže Zabreg, trokut – krokut i sl.

Rječnik i gramatika

- oko 30. mjeseca dijete počinje osvještavati sebe u odnosu na druge i počinje se pravilno koristiti zamjenicama: ja, ti, mi
- upotrebljava posvojne zamjenice: moje, tvoje, naše
- rabi glagolske oblike kojima označava prošlo, sadašnje i buduće vrijeme: išao sam, idem, ići ću (no još uvijek ima pogrešaka u uporabi)
- upotrebljava negacije: ne, nije, nema
- upotrebljava pridjeve: veliki, mali, lijep, dobar...
- uz imenice, glagole i pridjeve koristi zamjenice i priloge mjesta

Govorno izražavanje i razumijevanje

- proširuje se dužina rečenice u spontanom govoru
- imenuje većinu predmeta oko sebe
- postavlja jednostavna pitanja
- izvodi dvije upute za redom (uzmi sok i stavi ga na stol)
- razumije razlike u značenju (veliko – malo, gore – dolje, idi – stani, ima – nema)

- odgovara na pitanja tko?, što?, gdje?
- sluša kratke priče
- shvaća opasnosti
- ima složene vještine dnevnih aktivnosti, npr. priprema i odlazak na spavanje, kupanje
- potkraj 2. godine dijete počinje smisljeno povezivati dvije riječi, npr. kaže „Daj auto“, „Ne jesti“, „Mama piti“. Iskaz postupno raste s dvije na više riječi.
-

Poticanje govorno-jezičnog razvoja djeteta

Tempo razvoja govora ovisi jednim dijelom o genetici, temperamentu djeteta, ali i o okolini u kojoj dijete živi te poticajima kojima je dijete svakodnevno izloženo.

- odrasli bi trebali nastojati razumjeti što dijete želi priopćiti; koncentrirati se na ono što dijete smatra važnim (poštivanje inicijative djeteta)
- rabiti u razgovoru s djetetom jednostavne rečenice, izgovarati ih polagano i razgovjetno, da dijete može dobro razumjeti
- poticati dijete na izgovaranje samoglasnika i na kombinaciju suglasnika i samoglasnika u govoru (ma-ma, ta-ta, ba-ka, ča-ša...)
- neprestano i strpljivo govoriti s djetetom, uz davanje mogućnosti da i ono što više priča i odgovara na pitanja, podržati ga i hrabriti na verbalizaciju
- biti tolerantan prema pogreškama u izgovoru, ne opominjati i ispravljati, već mu pružati ispravan govorni model
- listati i gledati slikovnice s djetetom uz čitanje i poslije čitanja teksta. Poticati dijete da prema slici samo nadopunjava priču svojim riječima i daje svoja tumačenja.

Što Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- Igre skrivanja
- Pomozite djetetu da se igra jednostavnim puzlama s oblicima, bojama, životinjama i imenujte svaku puzlu kada je dijete izabere/stavi na prikladno mjesto
- tražite od djeteta da Vam pomogne otvarati/zatvarati vrata/ladice i listati stranice novina
- Kada dijete hoda stabilno, tražite da Vam pomogne nositi manje predmete, pospremiti igračke
- Vodite dijete u park ili prirodu gdje se može penjati, trčati...
- Igrajte se dobacivanja i šutanja lopte
- Igrajte se kockicama, gradite kule i rušite ih s djetetom
- Koristeći boje, tempere, flomastere, papir napravite s djetetom crteže i predmete, zatim ih objesite po kući da djetetu pokažete da ste ponosni na njegov rad

- Pomozite djetetu da ostvari kompleksnu igru koristeći maštu (napravite šator ili dvorac ispod deke/stola, igra doktora i pacijenta, itd.)
- Potkrijepite dijete svaki put kada uspješno komunicira potrebu i izvrši nuždu (povremene nezgode su dio treninga, ne korite dijete zbog toga)
- Uključite ga u jednostavne kućne poslove, neka Vam pomaže pospremiti, brisati prašinu, usisati..
- Učite dijete da pjeva dječje pjesmice i brojalice
- Slažite predmete i igračke po veličini, upoznajte dijete sa konceptom manje i veće
- Igrajte se sparivanja boja i oblika. Kada djetetu pokažete crveni predmet, ono neka pokaže/nađe/donese predmet iste boje
- Uvesti u strukturu dana pranje zubića
- U govoru kada imenujete predmete, dodajte pridjeve plavi autić, zeleni krug, rozi cvijet, mala maca, veliki kamion....

Vaša psihologinja,

Irena Križanec

Literatura:

- Gabbard, C., Rodrigues, L. (2008). Earlychildhood News. Preuzeto 22. Prosinac 2013 iz http://www.earlychildhoodnews.com: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=360
- Krmpotić, M. (2015). *Motorički razvoj djece predškolske dobi* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Kinesiology. Department of General and Applied Kinesiology.).
- Pištoljević, N. (2015). Rani razvoj djeteta: što treba znati. Edus- edukacija za sve, Sarajevo.
- Radionice za roditelje "RASTIMO ZAJEDNO", UNICEF.
- Starc, Čudina-Obradović (2004.): „Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolski dobi“
- Stojčević Polovina, M. (2012). Poliklinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju. Preuzeto 22. Prosinac 2013 iz <http://www.poliklinika.org: http://www.poliklinika.org/home.aspx?Id=1&Type=2&IdLang=2>.
- Šalaj, S. (2012). Osnove ranog motoričkog razvoja. Kondicijski trening, 10(2), 54 -59.